

JUSTYNA KOBYLARCZYK*

**WYBRANE ZAGADNIENIA EKOROZWOJU
W STREFIE CENTRALNEJ PRZEWORSKA****SELECTED ASPECTS OF ECOLOGICAL DEVELOPMENT
IN THE CENTRAL ZONE OF PRZEWORSK****Streszczenie**

W pracy wykazano, że obszar centralny Przeworska spełnia wymogi współczesnej jakości środowiska mieszkaniowego i tym samym stwarza swoim mieszkańcom podstawy ekorozwoju społeczno-gospodarczego. Jako metodę badań przyjęto wywiad. Jego celem było pozyskiwanie informacji, co sami mieszkańcy sądzą na temat swojego miasta. Realizację wywiadu wspierały Władze Miasta, które wykazały dużą pomoc i zaangażowanie w tym zakresie. Pytania dotyczyły głównie trzech grup zagadnień: komfortu miejsca zamieszkania, dostępności punktów usługowych oraz bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: miasto, projektowanie zrównoważone

Abstract

The paper proves that the central area of Przeworsk meets requirements of modern quality of residential environment, thus it offers to its inhabitants the base for social and commercial ecological development. Interview was used as the research method. The objective was, among others, to obtain information what inhabitants think about their own city. Execution of the interview was supported by City Authorities, which offered high commitment and help in this scope. Questions were related mostly to three groups of issues: comfort of the place of residence, accessibility of service points and safety.

Keywords: city, sustainable design

---

* Mgr inż. arch. Justyna Kobylarczyk, SusPurPol, Instytut Projektowania Urbanistycznego, Wydział Architektury, Politechnika Krakowska.

1. Wstęp

Zagadnienie ekorozwoju jest ciągle aktualnym problemem dotyczącym dwóch ważnych elementów: wzrostu gospodarczego i ochrony środowiska naturalnego. Oba te czynniki kształtują również jakość środowiska mieszkaniowego na terenie centralnego obszaru Przeworska. Należy przy tym zwrócić szczególną uwagę na: jakość środowiska, stan zdrowia społeczeństwa, konserwatorską ochronę, racjonalną gospodarkę zasobami i proekologiczne kierunki rozwojowe.

Omawiane zagadnienia są szczególnie ważne dla historycznego obszaru Przeworska – miasta zlokalizowanego w charakterystycznym rejonie geograficznym i kulturowym. Ich realizacja stwarza nadzieję na odbudowę i rewitalizację struktur zarówno architektonicznych, jak i urbanistycznych. Trzeba przy tym zaznaczyć, że miasto to w przeszłości było laureatem konkursu „Mistrz gospodarności”.

Koncepcja równoważenia miasta i jego otoczenia zwraca między innymi uwagę na kształtowanie się *compact city*. Jego odpowiednikiem jest po części centralny obszar Przeworska, choć problem ten można rozpatrywać w ramach całego regionu. Środowisko mieszkaniowe centrum różni się od pozostałego obszaru miasta tym, że skupia dużą żywotność, różnorodność i bogactwo kulturowe, które jak uważają zwolennicy *miasta zwarte* jest istotą miejskiego życia. Miasto zwarte to miasto placów i ulic – struktur dających szansę na nawiązanie więzi społecznych. Przez swą zwartość spełnia wymogi bezpieczeństwa na pewno w większym stopniu niż pozostałe obszary.

Niewątpliwie zrównoważony rozwój obszaru centralnego Przeworska jest czynnikiem wpływającym na komfort zamieszkania. Ekorozwój sprzyja zdrowiu psychofizycznemu mieszkańców centrum miasta. Przy ocenie rozwoju społeczno-gospodarczego należy zwrócić uwagę nie tylko na wzrost dochodu przypadającego na jednego mieszkańca, ale także na: poprawę stanu zdrowotnego mieszkańców, czytelność struktury przestrzennej i użytkowej, dostępność do usług podstawowych i ponadpodstawowych, w tym do terenów zielonych. Społecznym celem w ramach ekologicznego rozwoju jest też dobrobyt i bezpieczeństwo.

Należy zaznaczyć, że rozwój społeczno-gospodarczy na obszarze strefy centralnej Przeworska jest szczególnie ważny ze względu na jego indywidualny charakter i funkcję zarówno usługową, jak i mieszkaniową. W pracy wykazano, że obszar centralny Przeworska spełnia wymogi współczesnej jakości środowiska mieszkaniowego i stwarza możliwości zrównoważonego rozwoju. Tezę tę udowodniono na podstawie przeprowadzonych badań, których podstawowym narzędziem był wywiad.

2. Cel i zakres oraz metoda badań

W celu zbadania, czy obszar centralny Przeworska spełnia wymogi wysokiej jakości środowiska mieszkaniowego i tym samym, czy stwarza swoim mieszkańcom podstawy ekorozwoju społeczno-gospodarczego przeprowadzono wywiad. W badaniach wzięło udział 330 osób. Realizację wywiadu wspierały władze miasta.

Przy doborze pytań do wywiadu punktem wyjścia była chęć pozyskania informacji z zakresu: oceny „jakości życia”, warunków *compact city* oraz ekologicznego rozwoju społeczno-gospodarczego. W odniesieniu do środowiska mieszkaniowego strefy centralnej wśród tych warunków wzięto pod uwagę: potrzebę intymności i spokoju, wielkość obszarów zielonych, dostęp do sklepów spożywczych, ośrodka zdrowia, kina oraz bezpieczeństwo, w tym także bezpieczeństwo terenów zielonych.

3. Analiza badań

Wyniki badań przedstawione zostały kolejno w formie graficznej. Ze względu na ograniczoną objętość pracy zrezygnowano z komentarza. Podano tylko wnioski wynikające z uzyskanych wyników badań.

Wyniki badań w zakresie oceny intymności i spokoju w miejscu zamieszkania przedstawiono na il. 1. Natomiast na il. 2 pokazano wyniki badań dotyczących zaspokojenia potrzeb w zakresie wielkości terenów zielonych.

Kolejne pytanie związane było z dostępnością podstawowych usług. Pierwsze z nich dotyczyło dojścia do sklepu spożywczego. Wyniki w tym zakresie przedstawiono na il. 3. Jako miarę odległości do wskazanych punktów usługowych podano czas dojścia w minutach.

Następne pytania dotyczyły dostępności do usług ponadpodstawowych m.in. odległości do ośrodka zdrowia. Stosowne wyniki przedstawiono na il. 4. Wyniki w zakresie dostępności do kina przedstawiono na il. 5.

Kolejne pytanie dotyczyło bezpieczeństwa terenów zielonych. Jak się okazuje obszary zielone zlokalizowane w strefie centralnej nie są zagrożone. Pomimo optymistycznego wyniku w tym zakresie najczęściej osób (131 – 42,5%) nie ma zdania na ten temat. Wśród osób, które wypowiedziały się na temat bezpieczeństwa terenów zielonych zdecydowana większość – 100 osób (32,5%) – uważa, że są obszarami bezpiecznymi. Innego zdania jest 77 osób (25%), 22 osoby (6,3%) nie podały odpowiedzi.

Wynik badań jest zadowalający ze względu na to, że rekreacyjne obszary zielone służą głównie osobom starszym i rodzinom z dziećmi. Jest to także istotne w przypadku osób posiadających niewystarczające przestrzenie podwórek.

Wynik ten jeszcze bardziej zachęca do poprawy warunków i zagospodarowania obszarów zielonych, które sprzyjają bezpieczeństwu i, jak wskazują wyniki badań, są bardzo ważne dla mieszkańców strefy centralnej. Jednak brak zdania u tak dużej liczby osób świadczy o konieczności podjęcia odpowiednich działań.

4. Wnioski i uwagi końcowe

Mieszkańcy strefy centralnej Przeworska bardzo pozytywnie oceniają komfort zamieszkania obszaru centralnego. Cenią go za intymność i spokój, dostateczną liczbę terenów zielonych i wielkość podwórek oraz za łatwą dostępność do usług, bezpieczeństwo i duże walory estetyczne. Strefę centralną traktują jako docelowe środowisko mieszkaniowe. W zdecydowanej większości przypadków rozpatrywany obszar jest miejscem zamieszkania z własnego wyboru. Świadczy to dodatkowo o pozytywnej ocenie strefy centralnej jako przestrzeni mieszkaniowo-usługowej spełniającej warunki współczesnego, zdrowego środowiska mieszkaniowego.

Problemem jest słabe zagospodarowanie terenów zielonych, w tym placów zabaw, znaczna odległość ośrodka zdrowia od centrum miasta oraz zagrożenie bezpieczeństwa. To ostatnie wiąże się głównie z kradzieżami i wandalizmem, a także z niewłaściwymi rozwiązaniami komunikacyjnymi.

W zakresie rozwiązań komunikacyjnych strefa centralna Przeworska nie spełnia wymogu *compact city* i wysokiej jakości środowiska mieszkaniowego. Na ocenę wpływ miała zbyt mała liczba przystanków autobusowych oraz miejsc parkingowych i garaży. Poprawa obecnych warunków jest w strefie centralnej Przeworska utrudniona ze względu na historyczny układ ulic, a przede wszystkim przebieg drogi krajowej nr 4 oraz usytuowanie i funkcje przestrzeni publicznej.

Utrudniona jest dostępność do usług ponadpodstawowych. Wynika to w dużej mierze z niekorzystnych rozwiązań komunikacyjnych oraz zbyt dużych odległości do punktów i przestrzeni usługowych.

Przeworsk ma duże szanse na zrównoważony rozwój z poszanowaniem zasad kształtowania przyjaznego środowiska mieszkaniowego. Do tego w sferze niematerialnej potrzebna jest świadomość w tym zakresie i chęć działania. W sferze materialnej na pierwszy plan wysuwa się konieczność uporządkowania rozwiązań komunikacyjnych, przede wszystkim budowa obwodnicy drogi krajowej nr 4 i tym samym wyprowadzenie ruchu tranzytowego ze strefy centralnej miasta.

---

1. Introduction

The issue of ecological development continues to be a current problem related to two important elements: commercial development and protection of the natural environment. Both these factors shape also quality of residential environment in the central area in Przeworsk. Special attention has to be paid here to quality of the environment, condition of human health, protection over historical facilities, rational resource management and pro-ecological development trends.

The discussed aspects are especially important for the historical area of Przeworsk, the city located in a specific geographical and cultural region, because their execution offers the possibility of rebuilding and revitalising both architectural and urban structures. It has to be emphasised that this city once was the winner of the "Master of Rational Management" competition.

The concept of balancing the city and its surroundings directs attention to developing a *compact city*. Its equivalent is partly the central area of Przeworsk, although this issue can be analysed in the scale of the whole region. The residential environment offered is different from the rest of the city in that it concentrates high vitality, variability and cultural richness, which is the essence of city life, as believe advocates of *the compact city*.

A compact city is one of yards and streets: the structures, which give chance for making social bonds. With compactness, it meets safety requirements, definitely more than other areas. No doubt, residential comfort is a factor, which affects sustainable development of the central area of Przeworsk. Its ecological development corresponds with psychological and physiological health of the inhabitants in the city centre. In assessment of the social and commercial development, attention has to be paid not only to increase in income per one inhabitant, but also to improvement in health condition of the inhabitants, clarity of spatial and usable structure, access to basic and more than basic services, including vegetation areas. The social objectives within ecological development are also: well-being and security.

It has to be emphasised that social and economic development in the area of the central Przeworsk zone is especially important for its individual nature and both service and residential functions. The paper proves that the central Przeworsk area meets requirements of a modern quality residential environment and offers the possibility of sustainable development. This thesis is proved in the conducted research, in which interview was the basic tool.

2. Research objective and scope and method

To verify whether the central Przeworsk area meets requirements of high quality residential environment, or whether it offers for its inhabitants the grounds for ecological social and commercial development, interview was conducted. 330 persons participated in the research. Execution of the interview was supported by the City Authorities. In selection of the questions for the interview, the departure point was the intention of obtaining information in the scope of assessment of "living quality", *compact city* conditions and ecological social and commercial development. In reference to residential environment of the central zone, the following aspects were taken into account: the need of intimacy and peace, size of vegetation areas, easy access to food shops, the health care centre, the cinema and safety, including also safety in vegetation areas.

3. Analysis of research

The results of the research were presented graphically, and comments were abandoned due to limited volume of work. Only conclusions from the obtained research results are given.

The results of the research in the scope of assessment of intimacy and peace in the residential place are presented in ill. 1. Research results referring to meeting the needs in the scope of size of vegetation areas are presented in ill. 2.

Another question was about accessibility of basic services. The first of them was about reaching a food store. The results in this scope are presented in ill. 3. Reaching time (in minutes) was the measure of distance to the indicated services points.

Other questions were related to accessibility of more than basic services. The first in this scope was the distance to the health care centre. The results are presented in ill. 4. The results in the scope of cinema accessibility is presented in ill. 5.

Another question referred to safety of vegetation areas. It turned out that the vegetation areas in the central zone are not dangerous. Despite the optimistic result in this scope, the highest number of persons (131 – 42,5%) in this group has no clear opinion about the issue. Among those who expressed their opinion on safety of vegetation areas, a definite majority (100 persons – 32,5%) believes that they are safe areas. 77 persons (25%) are of different opinion, and 22 (6,3%) did not give an answer.

The result of the research is satisfactory due to the fact that recreational vegetation areas are mostly used by elderly people and families with children. Is to also important in case of persons with insufficient area of their backyards.

This result is even more encouraging in terms of improving conditions for management over vegetation areas, which offer safety, and the research results show that they are very important for inhabitants in the central zone. However, lack of opinion in such a high number of persons indicates the necessity of undertaking appropriate action.

4. Comments and final conclusions

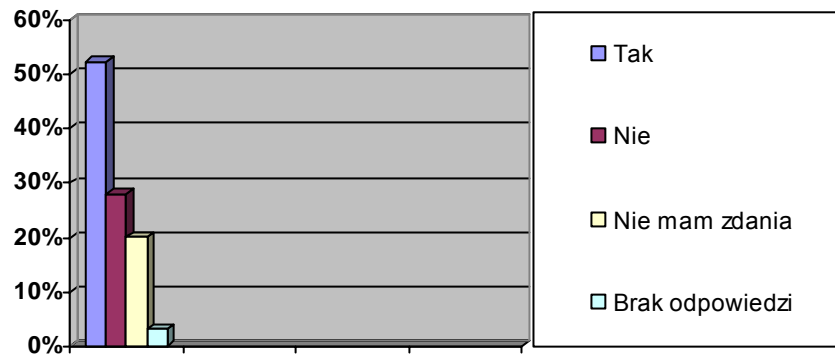
The inhabitants of Przeworsk central zone are very positive about comfort of residing in the central area. It is appreciated for intimacy and peace, sufficient number of vegetation areas and size of backyards and for easy access to services, safety and high aesthetic values. The central zone is regarded as the target residential environment. In a definite majority of cases, this area was a place of deliberate residence. This additionally proves positive assessment of the central zone as residential and service space, which meets requirements of a modern, healthy residential environment.

The problem is poor management over vegetation areas, including playgrounds, long distance from the health care centre to the centre of the city and threats to safety. The latter is mostly related to theft and vandalism as well as poor public transport solutions.

In the scope of transport considerations, the Przeworsk central zone does not meet the requirements of *compact city* and high quality residential environment. The assessment was affected by too few bust stops and parking spaces and garage places. Improvement of public transport solutions in the Przeworsk central zone is made difficult with the historical layout of streets, and, first of all, with the state road No. 4 and location and functions of the public space.

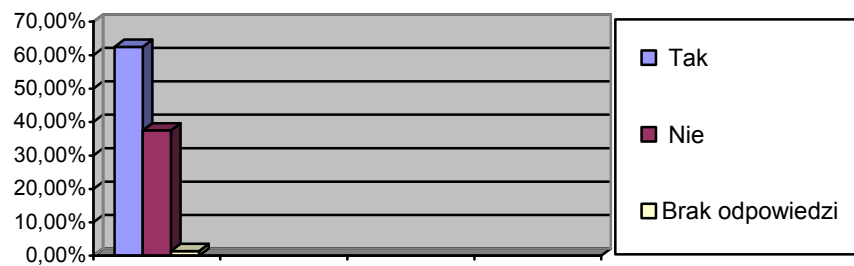
Access to more than basic services is difficult. This is mostly due to impractical public transport solutions and too long distances to services points and space.

Przeworsk has good chances to sustainable development with observation of the rules for shaping friendly residential environment. To do this, in the intangible realm, awareness is needed in this scope and willingness to take action. In the tangible realm, the foreground is occupied by the necessity of clarifying public transport solutions, including, first of all, construction of the ring road for the state road No. 4, thus moving transit traffic out of the central zone of the city.

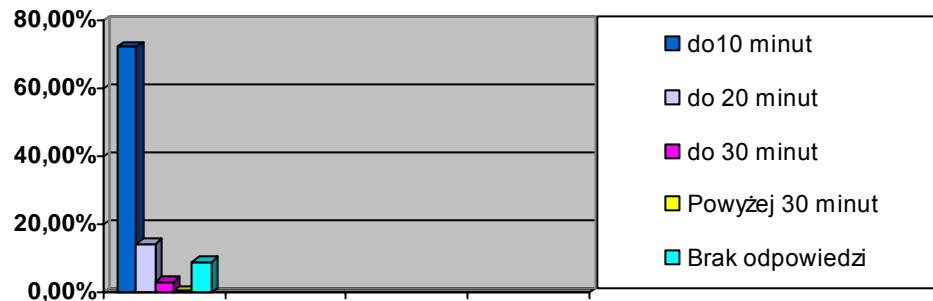
II. 1. Wyniki badań dotyczące oceny intymności i spokoju miejsca zamieszkania – wyniki procentowe

III. 1. Research results referring to assessment of intimacy and peace of the residential place – percentage results

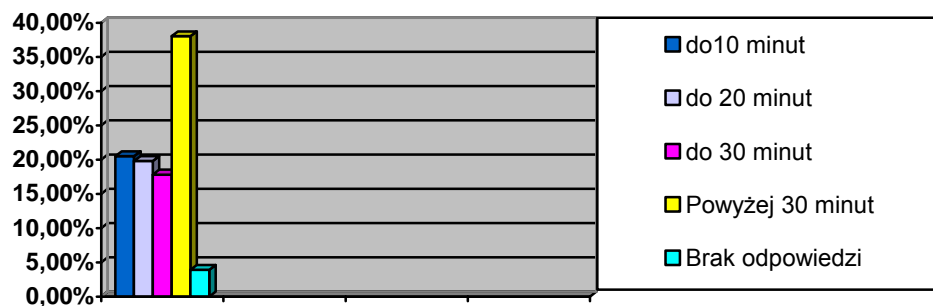

II. 2. Wyniki badań dotyczące oceny powierzchni terenów zielonych – wyniki procentowe

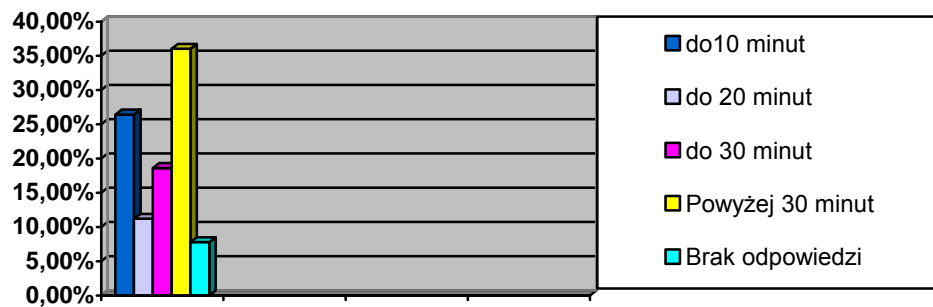
III. 2. Research result referring to assessment of vegetation areas – percentage results

III. 3. Wyniki badań dotyczące czasu dojścia do sklepu spożywczego – wyniki procentowe
 III. 3. Research results referring to reaching time for a food store – percentage results

II. 4. Odległość dojścia do ośrodka zdrowia w minutach – wyniki procentowe
 III. 4. Distance to the health care centre in minutes – percentage results

II. 5. Odległość dojścia do kina w minutach – wyniki procentowe
 III. 5. Distance to the cinema in minutes – percentage results